

HITLERS BERLIN

TIL FODS GENNEM HISTORIEN

Den 2,5 km lange blå rute bringer dig til nazisternes centrale adresser og ender ved førerbunkeren. På den røde rute (9,6 km) når du rundt til flere dramatiske kapitler i nazimens historie.

1 BRANDENBURGER TOR

Adresse: Pariser Platz og Wilhelmstrasse

Nazisternes glædesfest

Brandenburger Tor er Berlins mest berømte bygningsværk. Lige siden opførelsen i slutningen af 1700-tallet har denne mægtige port inspireret af Akropolis været byens vartegn.

30. januar 1933 samledes 25.000 forventningsfulde SA-folk på pladsen foran Brandenburger Tor for at fejre Hitlers magtovertagelse. Med sang og fakler marcherede de fra byporten ned ad

Wilhelmstrasse, hvor Hitlers nye embeds-bolig, Rigskancelliet, lå.

Rigskancelliet og flere andre historiske bygninger langs Wilhelmstrasse blev pulveriseret under Den Røde Hærs erobring af Berlin, men informationstavler på fortøvet fortæller om gaden, hvor nazispidsere som Himmler, Göring, Goebbels og Hess havde deres daglige gang.

Næste stop 800 m

Den 30. januar 1933 fik Hitler magten. Begivenheden blev fejret med et fakkeltog fra byens vartegn, Brandenburger Tor.

GÖRINGS RIGSLUFTFARTSMINISTERIUM

Adresse: Wilhelmstrasse 97

Berlins største kontorsilo

Et stykke nede ad Wilhelmstrasse ligger Hermann Görings gamle rigsluftfartsministerium. En kolos i grå sandsten, der overlevede 2. verdenskrig stort set uskadt. Den dag i dag udstråler ministeriet den strengthed og brutalitet, nazisterne forlangte af deres arkitekter.

Bygningen stod klar i 1935 – efter en byggetid på kun godt et år. Og med sine 2000 kontorer blev den byens største kontorhus. Göring havde ikke brug for pladsen til at regulere civil luftfart, som navnet antyder; han skulle opbygge det

tyske luftvåben, som Hitler havde enorme forventninger til.

Göring viste sig at være den forkerte mand på posten. Luftslaget om England mislykkedes (1940), og løftet om at forsyne de 200.000 omringede tyske soldater ved Stalingrad fra luften kunne han heller ikke holde (1943). Men Göring reagerede ved at give sine piloter skylden for fiaskoen.

Bag disse vinduer styrede Göring det tyske Luftwaffe. I dag huser bygningen det tyske finansministerium.

Næste stop 300 m

JUSTITEN BILD & TORSTEN WIERER

GESTAPOS HOVEDKVARTER

Adresse: Niederkirchnerstrasse 8
Åbningstider m.m.: www.topographie.de

Himmler styrede nazisternes terror

Prinz Albrecht Strasse var en af nazitidens mest uhyggelige adresser: Her lå hovedkvarteret for det hemmelige politi, Gestapo. Nabo til SS, politiledelsen og efterretnings-tjenesten SD.

Chefen for alle disse politi- og sikkerhedsorganer var Heinrich Himmler, der styrede jødeudryddelsen og den nazistiske terror i selv de fjerneste afkroge af det erobrede rige.

Bygningskomplekset blev ødelagt under

kampene om Berlin – kun kælderemurene står tilbage. Her har stiftelsen *Topographie des Terrors* indrettet en plancheudstilling om Gestapos blodige håndværk.

Gaden hedder i dag Niederkirchnerstrasse, opkaldt efter en kvindelig, kommunistisk modstandskæmper.

En udstilling i Gestapohovedkvarterets kælder fortæller om det hemmelige politis arbejde.

Næste stop 1000 m

TORSTEN WIERER

PROPAGANDAMINISTERIET

Adresse: Mauerstrasse 45-53

Her arbejdede Hitlers spindoktor

Den hvide bygning i Mauerstrasse ser ganske tilforladelig ud – og et skilt fortæller, at her holder det tyske sundhedsministerium til. Men i årene 1933-1945 havde en af nazismens mest magtfulde mænd sit skrivebord her; propagandaminister Joseph Goebbels. Herfra styrede han landets presse – og udformede de taler, slagord og masseoptrin, der sikrede Hitler magten.

Sit mesterstykke leverede Goebbels med den såkaldte Sportpalast-tale, som han arbejdede på i ugevis for at finde de mest

virkningsfulde formuleringer. Den 18. februar 1943 var alt klar, så han kunne spørge tyskerne, om de ønskede "den totale krig". Talen blev transmitteret direkte i radioen, så hele befolkningen kunne blive overbevist af det tordnende bifald, Goebbels høstede. Hvad lytterne ikke kunne vide, var, at tilhørerne i den store sportshal var nøje udvalgt.

Efter Hitlers død blev Goebbels Tysklands nye leder. Han begik selvmord dagen efter.

Næste stop 1100 m

BILDARCHIV PREUSSISCHER KULTURERBSITZ

5

BOGAFBRÆNDINGEN

Adresse: Bebelplatz

Utyske tanker blev smidt på bålet

I 1933 fandt de berygtede bogafbrændinger sted i sneesevis af tyske byer. I Berlin gik de studerende fra universitetet sammen med SA-folk i fakkeltog bag lastbiler lastet med "utysk" litteratur. Fakkeltøget endte på Opernplatz (i dag Bebelplatz), hvor bøgerne højtideligt skulle overgives til ilden. Den aften silede regnen ned, så brandvæsenet måtte hjælpe til med benzin.

25.000 bøger brændte – blandt dem værker af Jack London, H.G. Wells og Voltaire.

I dag vidner en kunstinstallation om begivenheden. Gennem et vindue blandt pladsens brosten kan man se et rum med tomme bogreoler.

 Næste stop 1100 m

BILDARCHIV PREUSSISCHER KULTURBESITZ

70.000 mennesker var forsamlet i Berlin for at se de forkætrede bøger brænde.

6

OTTO WEIDTS BLINDEVÆRKSTED

Adresse: Rosenthaler Strasse 39, 1. baggård (indgang i sidehuset)
Åbningstider: www.museum-blindenwerkstatt.de

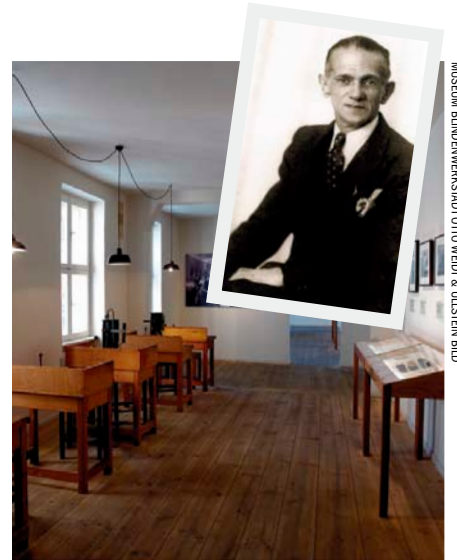
Jøder blev skjult bag skabet

Straks efter nazisternes magtovertagelse begyndte forfølgelsen af landets jøder. De fleste tyskere forholdt sig passive under overgrebene, men ikke fabrikanten Otto Weidt, der drev et mindre børstebinderi midt i Berlin.

Blandt hans kunder var den tyske hær, og Weidt havde held til at overbevise myndighederne om, at hans produktion var af afgørende betydning for krigsførelsen. Det betød, at hans medarbejderstab – der

overvejende bestod af blinde og døve jøder – var fredet.

Da Goebbels i 1943 besluttede at gøre Berlin til en jødefri by, mistede Weidt hovedparten af sine medarbejdere, men han havde held til at gemme den jødiske familie Horn i værkstedets inderste lokale. I ni måneder kunne han bevare hemmeligheden, så fik en nazistisk stikker nys om sagen.

 Næste stop 600 m

MUSEUM BLINDEWERKSTATT OTTO WEIDT & ULSTEIN BILD

Otto Weidts blindeværksted er i dag museum. Plancher fortæller om fabrikantens indsats – bl.a. hjalp han i 1945 sin tidligere sekretær med at flygte fra en kz-lejr.

7

NEUE SYNAGOGE

Adresse: Oranienburger Strasse 28-30
Info: www.or-synagoge.de

Reddet under krystalnatten

9. november 1938 myldrede SA-folk og fanatiske borgere gennem Berlins gader for at ødelægge jødisk ejendom. I løbet af den såkaldte krystalnat blev private hjem og forretninger plyndret, og flere af byens 14 synagoger gik op i flammer.

Et af de mest oplagte mål for terroren var byens største synagoge, Neue Synagoge i Oranienburger Strasse. Men her lykkedes det politimanden Wilhelm Krützfeldt at jage hoben på flugt og alarmere brandvæsenet. De tyske brandmænd havde ellers fået besked på kun at rykke ud, hvis de antændte brande truede tysk ejendom, men i dette

tilfælde efterkom brandfolkene anmodningen.

Knap fem år efter blev synagogen ramt af britiske bomber og brændte ned. Helt frem til 1988 lå den som en ruin midt i Østberlin, før DDR besluttede at genopbygge den.

Neue Synagoge er i dag under politibeskyttelse af frygt for islamistisk og nynazistisk terror. Derfor kan det være yderst vanskeligt at komme ind.

 Næste stop 700 m

TOSSTEN WEPER

Synagogen i Oranienburger Strasse blev ødelagt af britiske bomber. I årene 1988-1994 blev den genopbygget.

8

JERNBANEBUNKER

Adresse: Reinhardtstrasse 20
Info: www.sammlung-boros.de

Her søgte berlinerne ly for bomberne

Fra november 1943 fløj britiske og amerikanske bombefly nærmest daglige togter mod Berlin. Indtil krigens slutning kastede de i alt 68.000 tons bomber og lagde store dele af byen i grus. 35.000 indbyggere omkom under angrebene.

Til beskyttelse af berlinerne opførte nazisterne en række store bunkers, bl.a. én til de rejsende, der opholdt sig på Friedrichstrasse-banegården. Når alarmen lød, skulde de haste flere hundrede meter mod nord

til den fem etager høje *Reichsbahn*bunker med plads til ca. 3000 mennesker.

Efter krigen var det umuligt at sprænge betonbunkeren, der står midt i den østlige del af byen. DDR brugte den som lagerbygning. I dag rummer den en kunstsamling, ejet af en hovedrig vesttysk forretningsmand. Han har indrettet penhouse-lejlighed på toppen.

 Næste stop 1300 m

TOSTEN WIEFER

Det fem etager høje monstrum i Reinhardtstrasse var umuligt at sprænge.

9

GERMANIA, HITLERS DRØM

Adresse: Strasse des 17. Juni

Berlin skulle være verdens hovedstad

Hvis man går gennem Brandenburger Tor mod vest, træder man ud på en meget lidt befærdet, otte-sporet boulevard.

Den er den eneste rest af en gigantisk anlægsplan, som Hitler sammen med arkitekten Albert Speer tog fat på i 1937.

Deres idé var at forvandle Berlin til verdenshovedstaden Germania, og i de følgende år blev 50.000 boliger jævnet med jorden for at give plads til snesevis af enorme palæer og ministerier. Hitler ønskede byen klar i 1950, men krigen satte en stopper for det arkitektoniske storheds-

vanvid. Kun en lille del af planen nåede at blive færdig: Øst-Vest-Aksen, der blev benyttet til store militærparader.

I slutningen af 2. verdenskrig fungerede den brede boulevard som startbane for de sidste fly, der slap ud af Berlin med bl.a. Albert Speer om bord.

Paradeboulevarden hedder i dag Strasse des 17. Juni – til minde om folkeopstanden i DDR 1953.

 Næste stop 1300 m

BLUMACH/ PREUSSISCHER KULTURERBISITZ & TOSTEN WIEFER

Øst-Vest-Aksen blev bygget til store militærparader. Sejrsøjlen i baggrunden markerer Bismarcks krige mod Danmark, Østrig og Frankrig.

10

BENDLERBLOCK

Adresse: Stauffenbergstrasse 13-14
Åbningstider m.m.: www.gdw-berlin.de

Officerer ville myrde Hitler

Bendlerblock nær Tiergarten var en central adresse under 2. verdenskrig. Her blev den tyske krigsindsats koordineret – og her arbejdede nogle af de officerer, der i 1944 udførte et kupforsøg mod den nazistiske stat.

Oberst Claus von Stauffenberg placerede en bombe i Hitlers kommandocentral i Østpreussen, samtidig med at hans med-sammensvorne forsøgte at tage magten i Berlin. Hitler overlevede attentatet, og kupforsøget i Berlin gik hurtigt i opløsning.

De ansvarlige blev henrettet i Bendlerblockens gård. Bygningen er indrettet som museum for modstanden mod Hitler.

 Næste stop 1400 m

ULSTEN BILD

Attentatmanden Claus von Stauffenberg blev pågrebet og henrettet i Bendlerblocks gård.

FØRERBUNKEREN

Adresse: Gertrud Kolmar Strasse

Her gik Hitler-Tyskland under

Turisterne strømmer til Gertrud Kolmar Strasse, men der er absolut intet tilbage af Hitlers førerbunker.

Sovjetiske ingeniører forsøgte efter krigen at sprænge den, men måtte give op og begravede hele komplekset under en bunke jord. Først i 1980'erne blev bunkeren fjernet stump for stump af østtyskerne, der skulle bruge området til boligbyggeri. Stedet fungerer i dag som parkeringsplads.

Den nøjagtige placering af Hitlers sidste tilholdssted blev længe holdt hemmelig, men som en service for de mange gæster til fodbold-VM i 2006 besluttede bystyret at tillade opstillingen af en informationstavle på stedet. Det er historiens ironi, at førerbunkeren er blevet nabo til de mange betonsøjler, der udgør mindesmærket for Europas myrdede jøder.

Winston Churchill så førerbunkeren under et besøg i Berlin 1945.

EKSTRATURE!

OL-stadion

Scenen for De Olympiske Lege 1936 står endnu i Berlin med sin beklemmende, neoklassicistiske arkitektur. Det var her, den sorte, amerikanske løber Jesse Owens gjorde nazisternes racelære til grin. Denne – og de to øvrige ekstrature – udgår fra Friedrichstrasse-banegård.

Olympia-Stadion:
Tag u-banen **U2** mod Ruhleben

Tempelhof-lufthavn

Nazitidens mest gigantiske bygningsværk er Berlins lufthavn i bydelen Tempelhof. Den var knudepunkt for den tyske lufttrafik – og er med sine 284.000 m² fortsat blandt verdens største bygningsværker. Lufthavnen lukkede i 2008. Dens fremtidige funktion er ikke fastlagt.

Platz der Luftbrücke:
U6 mod Alt Mariendorf

Flakbunkeren

Efter det første allierede luftangreb i 1940 beordrede Hitler opførelsen af flere gigantiske bunkers. Skitserne tegnede han selv. Kun én af dem overlevede til i dag. Foreningen Berliner Unterwelten arrangerer rundvisninger (alle infos på www.berliner-unterwelten.de).

Humboldthain-parken:
Tag S-toget **S2** mod Bernau